

Kropp, bevegelse, mat og helse 1-2 år	
<p>Personalet skal bidra til:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gi tid og rom for at barna skal få utforske barnehagens uteområde • Legge til rette for at barna skal få oppleve bevegelsesglede og trivsel • Bli kjent med egen kropp og behov • Rom og romfølelse • Utvikle gode helsemessige vaner • Trene selvstendighet i hverdagssituasjoner • Medbestemmelse 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Barnet skal gjøre mest mulig selv: holde blyant, bake, peke, trille ball, smake, lukte osv. • Benytte utstyr som barnehagen har • Bruke uteområdet aktivt • Sansemotoriske øvelser • Hånd- og fotkoordinasjon • Trene av – og påkledning • Spise selv, gå selv mm
Kropp, bevegelse, mat og helse 3-4 år	
<p>Personalet skal bidra til:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gi varierte muligheter for å oppmuntre til motorisk utvikling • Øve på ferdigheter som å balansere, hoppe, løpe, krype, åle, kaste, ta imot mm • Oppleve glede ved å bruke kroppen og å gå på tur • Trene selvstendighet i hverdagssituasjoner • Utvikle kroppsbeherskelse, koordinasjon og fysikk • Bestemme over egnen kropp • Medbestemmelse 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bruke tilgjengelig utstyr i barnehagen • Bruke gymsal/ basseng aktivt • Korte og lengre turer utenfor barnehagens uteområde (også i ulent terreng) • Sykkeldager • Legge til rette aktiviteter hvor en trener på spesifikke ferdigheter; smøre mat, dotrening • Rulle, krype, hoppe, stå på ett ben? mm • Sansemotoriske øvelser • Trene av – og påkledning
Kropp, bevegelse, mat og helse 5-6 år	
<p>Personalet skal bidra til:</p> <ul style="list-style-type: none"> • La barna oppleve gleden ved å gå lengre turer • Utfordre barnas motoriske ferdigheter • Selvstendighet i påkledning, håndvask, ved måltid mm • Oppleve og mestre risikofyllt lek og sette grenser for seg selv og andres • Bestemme over egnen kropp • Medbestemmelse 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bruke tilgjengelig utstyr i barnehagen • Hinke, kaste og ta imot ball, kroppsbeherskelse, balansere, stupe kråke mm • Turer litt unna barnehagen • Aktiviteter i gymsal/ basseng • Sykkeldager • Sansemotoriske øvelser • Øve på valg av klær etter vær • Trene på å ta med matpakke (forberedende til skolestart)

For alle trinn:

- **Legge til rette for gode vaner og holdninger innenfor kropp og helse**
- **Legge til rette for ro, hvile og avslapping i løpet av dagen**
- **Legge til rette for bevegelsesglede, matglede og matkultur**
- **Legge til rette for mentalt og sosialt velvære, psykisk og fysisk helse**
- **Legge til rette for inkludering i aktivitet, lek og sosial samhandling**
- **Legge til rette for motivasjon og mestring**
- **Tilby sunn og variert mat**
- **Måltidsglede**
- **Aktivt benytte retningslinjer for Helsefremmende barnehager**
- **Personalet tilstedeværende og støttende i alle sammenhenger**

Kommunikasjon, språk og tekst 1-2 år	
<p>Personalet skal bidra til:</p> <ul style="list-style-type: none"> • At leken er utgangspunkt i språkarbeidet • At barna får uttrykke følelser, tanker og meninger, og reflektere og undre seg • At barna skal få oppleve glede ved bruk av bøker, få lyst til å bla i bøker og leke med språket • At barna skal ta aktivt del i samtalen og få erfaring med turtaking • At voksne skal være tilstede der barn oppholder seg for å se, tolke, lytte og respondere på signaler og kroppsspråk • At voksne skal ha fokus på ulike situasjoner barn kjenner seg igjen, og setter ord på disse situasjonene • Voksne er bevisst det fysiske miljøet og legger til rette for «tumleleken» • At voksne er delaktige i den begynnende rolleleken • Alle barn skal inkluderes • At voksne introduserer enkle begreper som beskriver følelser • Foreldresamarbeid • Bilde fra egenopplevd aktivitet/turer 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bruke mål og metoder i Språkløyper • Bruke Snakkepakken, Språkkista og andre konkrete aktivt • Temahefte om språk • Språkgrupper for alle • Bruke pekebøker og billedbøker og samtale rundt bildene • Bruke eventyr som virkemiddel, gå ut og inn av eventyret og lag små historier utafør (sang, objekter mm) • Bruke hverdagssituasjoner aktivt i fortelling • Benevning i ulike situasjoner/ gjentakelse • Korte beskjeder, enkle setninger • Dele i smågrupper • Være tilgjengelige voksne som bruker språket bevisst • Bruke sanger og sangleker • Gi barna tid i samtaler, hjelpe og støtte etter behov
Kommunikasjon, språk og tekst 3-4 år	
<p>Personalet skal bidra til:</p> <ul style="list-style-type: none"> • At leken er utgangspunkt i språkarbeidet • At barna får leke med lyder og bokstaver • Voksne visualiserer skriftspråket, og muntlig og skriftlig språk knyttes sammen • At barna får samtale rundt felles opplevelser og holde på samtalen med utgangspunkt i hverdagssituasjoner • Å legger til rette for rollelek • At barna får videreutvikle begrepsforståelsen • At barna har tilgang på språkstimulerende materiell • Foreldresamarbeid • Bilde fra egenopplevd aktivitet/turer • Bokstavgjenkjenning/ eget navn • Gi rom for undring og gjenfortelling • Legge til rette for å lega egen tekst 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bruke mål og metoder i Språkløyper • Bruke snakkepakken, Språkkista og andre konkrete aktivt (bøker) • Temahefte om språk • Språkgrupper for alle • Les bilder- lag tekst • Leke- og hermeskriving (følge Strek og border) • Høytlesing- dialogisk lesing • Muntlige fortellinger med konkrete og dramatisering • Benevning og gjentakelse • Utvide beskjeder og kompleksitet • Barna dramatiserer, synger og forteller • Innslag av nonsensord, tullesanger og tullefortellinger- humor • Øve på å bruke saks • Logolesing og ordbilder • Begrepslæring •

Kommunikasjon, språk og tekst 5-6 år	
<p>Personalet skal bidra til:</p> <ul style="list-style-type: none"> • At barna skal få møte fakta-tekster • At barna blir kjent med bokstaver, kjenne igjen sitt eget navn og eventuelt kunne skrive det • At barna skal ta imot og utøve beskjeder som inneholder flere ledd og handlinger • Å gi rom for undring og filosofi • Å legge til rette for dramatisering • At barna skal kunne gjenfortelle • At barn kan redegjøre for seg selv • At barna får bevisst begrepslæring • Tekstskaping i førskolegruppa • At voksne er oppmerksomme på hvordan språket brukes til å konstruere lek, og deltar aktivt for å stimulere dette dersom det er nødvendig • Å være støttende og undrende sammen med barna i forhold til lek med bokstaver og lesing • Å gi skolestarterne ekstra utfordringer i forhold til språkforståelse • Foreldresamarbeid • Bilde fra egenopplevd aktivitet/turer 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bruke mål og metoder i Språkløyper • Språkgrupper for alle Bruke snakkepakken, Språkkista og andre konkrete aktivt (med utgangspunkt i språkarbeid) • Temahefte om språk (rammeplan) • Faktabøker • Dialogisk lesing • Skoleklubb (språksprell) • Skrivedans • Bruke IKT som verktøy for å finne fakta om aktuelle tema • Førskolegruppe med trening i lyder • Trene blyantgrep • Begrepstrening ved hjelp av oppgaver/konkreter • La barna bli kjent med fortellerstruktur, fortid, nåtid og fremtid, samt spenningsmoment i fortellingen • Snakke med barna om språket som redskap og samtale om språket i bruk • Dialog med skolen om forventninger

For alle trinn

- Benytte tras- skjema som utgangspunkt for øving
- Bibliotekbesøk
- Rytmer, rim og regler
- Sanser motorisk trening / kryssing av midt-linja
- Samtale om temaet i foreldresamtalen
- Hos flerspråklige må veilederen vurdere hvilken alder som tas utgangspunkt i og kanskje bruke litt fra hver (innspill fra ped.leder –nettverket som?)

- <http://www.barnehageforum.no/barnehagetvplay.aspx?videoId=15>

- <https://sprakhjertet.com/>

<https://lesesenteret.uis.no/leseopplaering/lesing-i-barnehagen/spraakstimulering/ti>

Nærmiljø og samfunn 1- 2 år	
<p>Personalet skal bidra til at barna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Får tilhørighet i barnegruppa • får erfare at de har medvirke i sin hverdag • skal møte trygge og nære voksne, og at de gir omsorg på barnets premisser. • Får erfaring i at barna betyr noe for felleskapet • Får bli kjent med nærmiljøet utenfor barnehagen • Får bygge relasjoner og vennskap 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tema om barn og familie; hvem er jeg og hvem er de andre? • Turer i nærområdet • Få besøk av ulike yrkesgrupper f.eks brannbil, ambulanse og politi. • Livsglede for eldre
Nærmiljø og samfunn 3-4 år	
<p>Personalet skal bidra til at barna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Blir introdusert for nærmiljøet • Får erfare at de har medvirke i sin hverdag • blir inspirert til nysgjerrighet og til ett ønske om å ta vare på bygda og naturen vår • får bygge relasjoner og vennskap • blir kjent med lokal kultur og tradisjoner • blir kjent med miljøarbeid i barnehagens hverdag • får kjennskap til bærekraftig utvikling. • lærer om demokratiet • får høre om barns rettigheter 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • besøke brannstasjon, bibliotek, kirka, skolens område m.m • Livsglede for eldre • La barna få erfare at valg en tar kan få konsekvenser for andre • Lære å ta hensyn til andre • Ha rutiner for miljøarbeid • Bli kjent med samisk kultur • Bli kjent nasjonale minoriteter • Enkle trafikkregler • Snakke om Nasjonaldagen 17.mai • Å bli kjent med lokal kultur og tradisjoner

Nærmiljø og samfunn 5-6 år

Personalet skal bidra til at barna:

- får erfare at de har medvirker i sin hverdag
- blir inspirert til nysgjerrighet og til ett ønske om å ta vare på bygda og naturen vår
- får bygge relasjoner og vennskap
- blir oppmuntret til deltakelse i samfunnet
- får synliggjort at valg kan ha konsekvenser for seg selv og andre
- får erfaring med å fremme likestilling og motvirke diskriminering

Tiltak:

- Besøk ulike institusjoner
- Livsglede for eldre
- Fokus på demokrati og prosesser
- Lære å ferdes trygt, trafikkregler
- Snakke om Nasjonaldagen 17.mai
- Forberede barna til skolestart

Antall, rom og form 1-2 år	
<p>Personalet skal bidra til at barna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • finner sin plass, i gangen, og ved bordet • blir kjent med sortering • blir kjent med begreper tilpasset alder • blir introdusert med tallremse, særlig 1,2,3 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rydde, sortere og legge på plass leiker • Barnet får erfare bruk av begreper som stor, liten • Barnet får putte oppi, ta ut • Barnet får høre sanger, rim og regler med matematisk innhold
Antall, rom og form 3-4 år	
<p>Personalet skal bidra til at barna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Får lære forskjell på en og mange • Får øvelse i peketelling • Får øve på skille ut former • Får interesse for matematikk i hverdagslivet • Får kjennskap til matematiske spill • Får kjennskap til de vanligste fargene • Får kjennskap til tidsbegrep • Får kjennskap til ukedager, måneder og årstider • Forstå ulike størrelser og motsetninger: høy/lav, lang/kort, tynn/tykk, tung/lett osv 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dekke bord, rydde leker, bli kjent med dagsrytme • Får erfaringer med form og farger • Snakker om døgnetts tider • Bruke spill, puslespill • Bruke landart • Leke med sand og vann i sandkassen • Lek med mønster • Tegning • Får oppleve å sortere ulike begrep og gjenstander i grupper, eks. bukse+ jakke= klær, eple+ banan= frukt
Antall, rom og form 5-6 år	
<p>Personalet skal bidra til at barna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Får bli kjent med matematiske begreper i hverdagen • Får bli kjent med tall og former • Får bli kjent med mengde • Får erfaring med ulike måleredskaper og måleenheter • Får kjennskap til tidsbegrep • Får kjennskap til ukedager, måneder og årstider • får øve på avansert konstruksjonslek 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Får leke med de ulike formene, trekant, kvadrat, sirkel og rektangel. • Bake aktiviteter • Leke med sand og vann i sandkassen • Samtaler med barn om mengde • Tegne og klippe ut ulike former • Ha forståelse for rekkefølge – hvor i rekken er du? • Tegne og klippe ut ulike former

For alle trinn

<https://www.matematikkcenteret.no/1%C3%A6ringsressurser/barnehage>

Kunst, kultur og kreativitet 1-2 år	
<p>Personalet skal bidra til at barna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Får erfaring med forskjellige formingsmateriale og uttrykksformer • Får lytte til forskjellige sjangre innen musikk og legge til rette for dans og bevegelse • Får lære fargenavn 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bruke ulike teknikker innen forming • Bruke rytmeinstrumenter • Klappe rytmer • Rim og regler • høre musikk og sanger på ulike språk og fra forskjellige kulturer • Bruke årstidene, mye naturmaterialer og gjenbruk
Kunst, kultur og kreativitet 3-4 år	
<p>Personalet skal bidra til at barna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Får kjennskap til kulturelle opplevelser • Får erfaring med forskjellige formingsmateriale og uttrykksformer • Får lytte til forskjellige sjangre innen musikk og legge til rette for dans og bevegelse • Får utvikle sin kreative lek og rollelek • Får lære fargenavn 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Besøk på bibliotek og teater • Bruke ulike teknikker innen forming • Bruke rytmeinstrumenter • Klappe rytmer • Rim og regler • høre musikk og sanger på ulike språk og fra forskjellige kulturer • Bruke årstidene, mye naturmaterialer og gjenbruk
Kunst, kultur og kreativitet 5-6 år	
<p>Personalet skal bidra til at barna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Får kjennskap til kulturelle opplevelser • Får erfaring med forskjellige formingsmateriale og uttrykksformer • Får lytte til forskjellige sjangre innen musikk og legge til rette for dans og bevegelse • Får lære fargenavn 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Besøk på bibliotek og teater • Bruke ulike teknikker innen forming • Bruke rytmeinstrumenter • Klappe rytmer • Rim og regler • Får leke med de ulike formene • høre musikk og sanger på ulike språk og fra forskjellige kulturer • Bruke årstidene, mye naturmaterialer og gjenbruk

Etikk, religion og filosofi 1-2 år	
<p>Personalet skal bidra til at barna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Får utviklet vennskap og empati - Utvikler god bordskikk og være høflige - Får kjennskap til og innsikt i våre religioners høytider - Får kjennskap til ulike følelser - Skal bli bevisst på at egne handlinger påvirker andre - Skal få øve på å inkludere andre i leken - Skal lære å dele, vente på tur og etter hvert finne gleden over å være i samspill med andre barn. 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arbeide i smågrupper • Voksne som er tilstedeværende i leiken og er forbilder for barna i det daglige. • Leikgrupper •
Etikk, religion og filosofi 3- 4 år	
<p>Personalet skal bidra til at barna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Får utviklet vennskap og empati - Utvikler god bordskikk og være høflige - Får kjennskap til og innsikt i våre religioners høytider - Får kjennskap til ulike følelser - Skal bli bevisst på at egne handlinger påvirker andre - Skal få øve på å inkludere andre i leken - Skal lære å dele, vente på tur og etter hvert finne gleden over å være i samspill med andre barn. 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arbeide i smågrupper • Voksne som er tilstedeværende i leiken og er forbilder for barna i det daglige. • Leikgrupper • Samtale med barna om tema barna er opptatt av (hva betyr vennskap, samarbeid, hvordan viser vi hensyn til hverandre? etc.)
Etikk, religion og filosofi 5- 6 år	
<p>Personalet skal bidra til at barna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Får utviklet vennskap og empati - Utvikler god bordskikk og være høflige - Får kjennskap til og innsikt i våre religioners høytider - Får kjennskap til ulike følelser - Skal bli bevisst på at egne handlinger påvirker andre - Skal få øve på å inkludere andre i leken - Skal lære å dele, vente på tur og etter hvert finne gleden over å være i samspill med andre barn. 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arbeide i smågrupper • Voksne som er tilstedeværende i leiken og er forbilder for barna i det daglige. • Leikgrupper • Samtale med barna om tema barna er opptatt av (hva betyr vennskap, samarbeid, hvordan viser vi hensyn til hverandre? etc.)

Natur, miljø og teknologi 1-2 år	
<p>Personalet skal bidra til at barna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Får oppleve gleden av å være ute i ulikt vær og i ulike årstider - blir kjent med uteområdet i barnehagen - korte turer i nærmiljøet - får kjennskap til ulike dyr, insekter og planter i naturen - utvikler begynnende miljøbevissthet - får en viss forståelse av de ulike årstidene - får enkel kjennskap til hvor noe av maten vår kommer fra - får bruke sansene sine - får oppleve glede ved å ferdes ute i naturen 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - drar på tur til skogen, fjæra - oppleve naturen og årstidene i all slags vær, og hva årstidene gir oss av muligheter og aktivitet - utetid hver dag - sansemotoriske aktiviteter - får delta i eksperimenter
Natur, miljø og teknologi 3-4 år	
<p>Personalet skal bidra til at barna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Får oppleve gleden av å være ute i ulikt vær og i ulike årstider - blir kjent med områder i nærmiljøet - turer i nærmiljøet - får kjennskap til ulike dyr, insekter og planter i naturen - utvikler begynnende miljøbevissthet - får en viss forståelse av de ulike årstidene - får kjennskap til hvor noe av maten vår kommer fra - får bruke sansene sine - får oppleve glede ved å ferdes ute i naturen - blir kjent med bruk av Ipad 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lærer seg å sortere avfall - lærer seg å ta vare på naturen - lærer seg at mye av det vi finner i skogen, kan vi bruke til mat - oppleve naturen og årstidene i all slags vær, og hva årstidene gir oss av muligheter og aktivitet - utetid hver dag - sansemotoriske aktiviteter - faste turdager - besøke ulike bedrifter - lære om brannvern - lære om trafikk - Grønt flagg

Natur, miljø og teknologi 5- 6 år	
<p>Personalet skal bidra til at barna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Får oppleve gleden av å være ute i ulikt vær og i ulike årstider - blir kjent med områder i nærmiljøet - turer i nærmiljøet - får kjennskap til ulike dyr, insekter og planter i naturen - utvikler begynnende miljøbevissthet - får forståelse av de ulike årstidene - får kjennskap til hvor noe av maten vår kommer fra - blir gjort oppmerksom på giftige vekster og dyr i norsk natur - blir kjent med elementene jord, ild, lys og vann - får bruke sansene sine - får oppleve glede ved å ferdes ute i naturen - lærer og viser respekt for natur og miljø - blir kjent med bruk av Ipad 	<p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - fysikk forsøk og eksperimenter - lærer seg å sortere avfall - kan vi bruke til mat - oppleve naturen og årstidene i all slags vær, og hva årstidene gir oss av muligheter og aktivitet - utetid hver dag - sansemotoriske aktiviteter - faste turdager - besøke ulike bedrifter - lære om brannvern - lære om trafikk - Grønt flagg

<https://www.naturfagsenteret.no/c1442967/index.html?tid=1442968>

<https://iктиpraksis.iktsenteret.no/barnehage>

<http://www.fantasifull.no>